

BERTELBERGET - SØLVBERGET

Nu vil jeg mig hensnoe,
 Til Berthel i Brendaasen
 Som halvanden Koe
 Og ingen Kalv paa Baasen.
 Du var, som først opfandt
 Den Skatt og skiulte Under,
 Dig tælles skal Contant
 I Specie Mynt toe Hunder,
 Toe Hundred skal du faae,
 Den haver du til visse,
 Saa vist som at du saae
 Din egen Galte pisse.
 Lav Pungen ickun til
 Hvor Pungen' i skal tages!
 Men Haagen Sag-knekt vil
 Om Renten med dig drages.
 Han siger: At du har
 Den Ret til ham afhændet,
 Du bliver saa vel var,
 Thi Haagen er skarptændet.

(Utdrag av Sølvbergrimet
 av Petter Dass 1647-1707,
 skrevet ca. 1685)

Bakgrunnen for at presten Petter Dass skrev dette diktet skal ha vært at smeden Bertel Olsen i Brennåsen (1654-1701) hadde funnet en sølvholdig blyglansgang, og det ble kjent at han smeltet bly og visstnok også sølv. Følgelig begynte folk å snakke om muligheten for gruvedrift i Mofjellet, og en forstår at det ble satt store forhåpninger til malmfunnet. Dette var ganske naturlig fordi malmer og mineraler har hatt stor betydning i Ranas historie. De første forsøk på gruvedrift startet allerede på 1600 t.

I 1639 søkte Christian IV etter interesserte for igangsetting av gruvedrift øst i Rana, området vest for Nasafjellet, og i 1662 ga Fredrik III etter søknad fra partisipantene bergverksprivilegier for drift på Berg i Plurdalen.

Noen gruvedrift på Bertelberget kom ikke i gang. Muligens fortsatte Bertel i Brennåsen å hente malm. Lenge etter hans død, i 1729, ble det holdt et rettsforhør som hadde til hensikt å greie ut om malmfunnet. Den 64 år gamle Henrich Joensen fortalte da at han hadde hørt at bergmester og direktør ved Røros Kobberverk Henning Irgens hadde befart stedet og kunne bekrefte at Bertel Olsen hadde tatt ut erts (malm) - som han smeltet til bly - som Henrich selv hadde sett var langt hardere enn vanlig bly.

Senere har forskjellige, tildels kjente personer merket seg denne forekomsten, bl.a. Iver Ancher Heltzen i sin beskrivelse om Ranen i 1832.

Først i 1852 ble Bertelberget registrert i henhold av bergloven av P. Christophersen og 1860 ble det dannet et interesseselskap - Ranens Bly og Sølvværk. Både lokal arbeidskraft og gruvefolk fra Røros deltok i denne driften. Smia av stein som fortsatt står der, ble ført opp da.

Hovedgruben ble drevet som en dagstoll etter fallet på malmbåndene (dvs. 8 gr. mot syd) med noen uregelmessige utstrossinger til siden - i alt 48 m. inn i fjellet. Men etter et par års drift var det opptil 0.60 m. brede blyglansbåndet utdrevet og samtidig kom det vann i gruva. Kobbermalm fantes fortsatt på forekomsten, men hadde lav salgsverdi og dermed liten interesse.

Et nytt forsøk ble gjort i 1909, gruvegangen ble lenset og feltet øst og vest for gruva ble avrøsket. Men da vinteren kom ble undersøkelsene innstilt. Siden den gang er det ikke gjort forsøk på ny drift, men muligens finnes det fortsatt malmverdier på dypet i dette området hvor Bertel i Brennåsen begynte å bryte sølvholdig malm ved hjelp av ild og vann for snart 300 år siden. Bergrettighetene tilhører i dag Bergverkselskapet Nord-Norge a.s. som har ført videre de bergverkstradisjoner som er beskrevet her.

Bjørne A. Endresen
Rana Gruber

